

**TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
RESPUBLIKA ILMIY-METODIK MARKAZI**

Maktabgacha yoshda til rivojlanishining psixofiziologik asoslari

Mavzuning dolzarbligi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarida 3–7 yoshdagi bolalar nutqining psixofiziologik rivojlanish xususiyatlari, tilni o'zlashtirish qonuniyatlari hamda ikki tilli muhitda davlat tilini samarali o'qitish bo'yicha nazariy bilimlarni shakllantirish, shuningdek bolalar nutqini kuzatish, yosh xususiyatlarini tahlil qilish va nutqiy faollikni baholash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish

Maqsad

Pedagoglarda davlat tilini kommunikativ yondashuv asosida o'qitish bo'yicha nazariy bilimlarni shakllantirish, zamonaviy metodlardan foydalangan holda kommunikativ topshiriqlarni loyihalash va dars jarayonida samarali qo'llash bo'yicha amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish.

CLT metodlari

amaliy qo'llash

Fanlararo mashg'ulotlar

ishlab chiqish

Situatsion mashqlar

yaratish va qo'llash

Vazifalar

Nazariy asos

Kommunikativ yondashuvning mazmuni, tamoyillari va afzalliklarini o'rganish.

Metodik vositalar

Kommunikativ topshiriqlar, vazifaga asoslangan mashqlar va leksik faoliyatlarni ishlab chiqish.

Hamkorlikda ish

Juftlik va guruhlarda bajariladigan muloqotga yo'naltirilgan topshiriqlarni loyihalash.

Amaliy loyihalash

Situatsion mashqlar, dialoglar va fanlararo integratsiyalashgan faoliyatlarni yaratish.

Monitoring

Kommunikativ kompetensiyani baholash mezonlari va refleksiya usullaridan foydalanish.

Tajriba almashish

Davlat tilini o'qitishda samarali metod va tajribalarni tahlil qilish hamda amaliyotga joriy etish.

Maktabgacha yosh — nutq rivojlanishining hal qiluvchi bosqichi

1

Faol idrok davri

Bola atrofdagi olamni faol idrok etadi, kattalar va tengdoshlari bilan muloqot qiladi.

2

Tabiiy o'zlashtirish

Ona tili va davlat tilini tabiiy jarayon sifatida bosqichma-bosqich egallaydi.

3

Miya bilan uzviy bog'liq

Tilni egallash xotira, tafakkur, eshitish idroki va emotsional rivojlanish bilan chambarchas bog'liq.

4

Pedagogning vazifasi

Bolalarning yosh va psixofiziologik xususiyatlarini bilish zaruriy shart hisoblanadi.

Til va nutq: ikki tushuncha

TIL

Jamiyat tomonidan yaratilgan aloqa vositasi.

NUTQ

Til vositalari yordamida fikrni ifodalash jarayoni. Bola tilni eshitish, kuzatish, taqlid qilish va muloqot jarayonida bosqichma-bosqich egallaydi.

Ijtimoiy muhitning ta'siri

Oiladagi muloqot

Tarbiyachining nutq
madaniyati

Tengdoshlari bilan
muloqot

Boy til muhiti

3–7 yoshda nutq rivojlanish bosqichlari

1

2

3

4

3–4 yosh

Oddiy gaplar tuza boshlaydi, savollarga javob beradi, yangi soʻzlarni tez oʻzlashtiradi.

4–5 yosh

Lugʻat zaxirasi kengayadi, murakkabroq gaplar tuzadi, dialogik nutq faol rivojlanadi.

5–6 yosh

Grammatik jihatdan toʻgʻri nutq shakllanadi, hikoya tuzadi, ertak qayta soʻzlaydi.

6–7 yosh

Maktabga tayyorlik darajasiga erishadi, matnni tahlil qiladi va qayta hikoya qiladi.

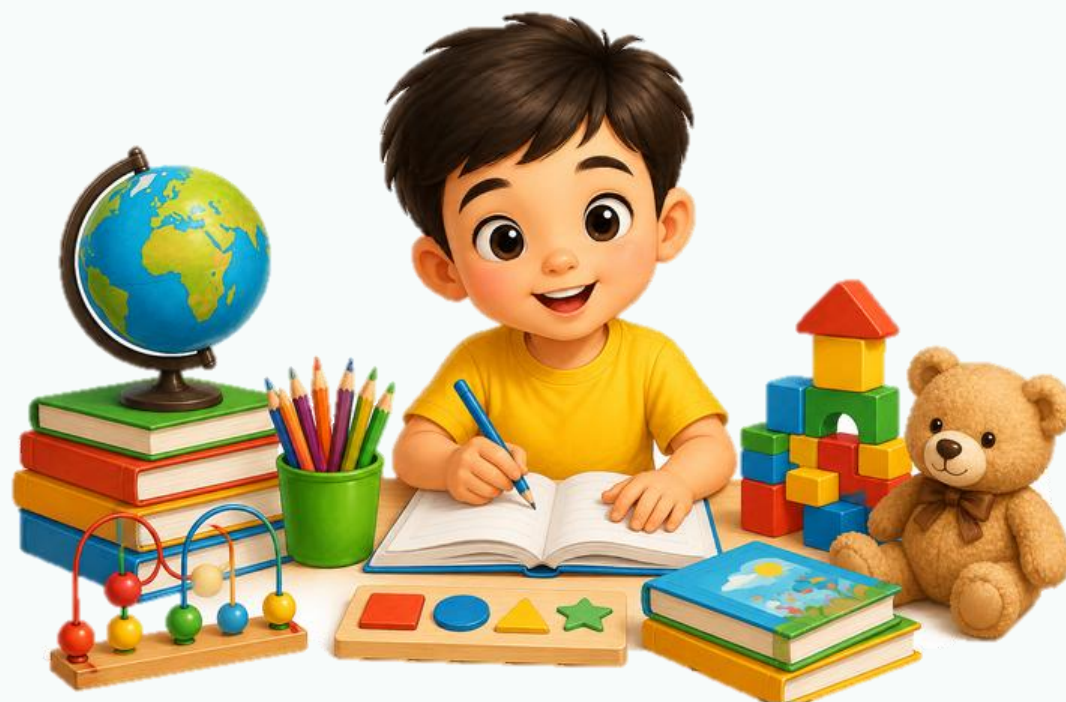
Sensitiv davrning ahamiyati

Sensitiv davr – bolaning muayyan bilim va malakalarni jadal o'zlashtirishga biologik va psixologik tayyorlik fazasidir.

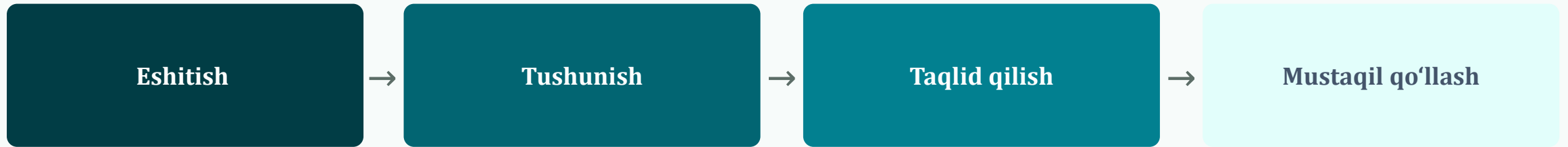
Ushbu yoshda til majburiy yodlatish orqali emas, balki jonli muloqot, doimiy eshitish va interfaol o'yinlar vositasida eng optimal shaklda o'zlashtiriladi.

3–7

Oltin Davr (Yosh)

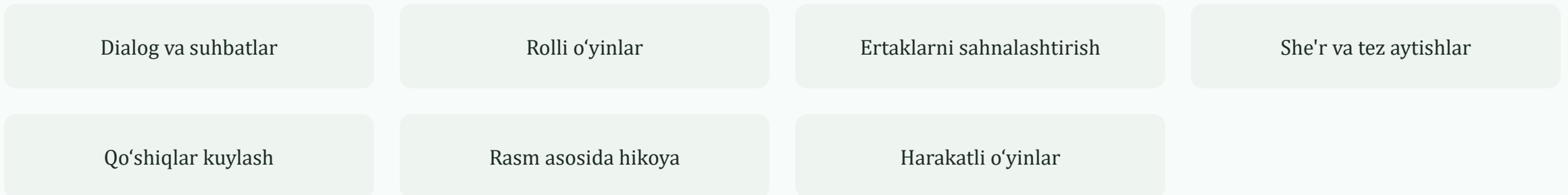

Taqlid mexanizmi va nutqni egallash jarayoni

Tarbiyachi va ota-onaning ravon, adabiy va grammatik jihatdan to'g'ri nutqi bola uchun asosiy namuna hisoblanadi.

Taqlid mexanizmini rivojlantiruvchi faoliyatlar

Ikki tilli muhitda o'zbek tilini o'zlashtirish

Bilingvizm nima?

Bola bir vaqtning o'zida ona tili va davlat tilini o'zlashtiradi. Dastlab so'zlarni aralashtirib qo'llashi yoki grammatik xatolarga yo'l qo'yishi — tabiiy rivojlanish jarayoni.

Samarali yondashuvlar

- Kundalik muloqotda o'zbek tilidan foydalanish
- Didaktik va harakatli o'yinlar
- Ertak va she'rlarni o'qish, qo'shiq kuylash
- Ko'rgazmali vositalardan foydalanish
- Har bir bolaning til darajasini hisobga olish
- Ota-onalar bilan hamkorlik

Emotsional muhitning ta'siri

Qulay va xavfsiz psixologik muhit:

Bola xato qilishdan qo'rqmay, o'z fikrini erkin, qo'shimcha to'siqlarsiz bayon eta oladi.

Ijobiy emotsiyalar kuchi:

Diqqat va xotirani mustahkamlaydi, tilni egallash motivatsiyasini yuqori darajada ushlab turadi.

Salbiy tanbehlarning ta'siri:

Doimiy kamsitish va qo'rqitish bolaning nutqiy tashabbusini to'liq so'ndiradi, muloqot to'siqlarini vujudga keltiradi.

3 ta amaliy mashg'ulot

Bolalar nutqini kuzatish

**Yosh xususiyatlarini
tahlil qilish**

**Nutqiy faollik kartasini
tuzish**

Bolalar nutqini kuzatish

Maqsad: Pedagoglarda bolalarning nutqiy faolligini kuzatish, o'zbek tilini o'zlashtirish darajasini baholash ko'nikmalarini shakllantirish.

Topshiriq: TRM Raqamli ta'lim portali, «Kichik guruh» bo'limi

Salomlashish

Men

Sen

Biz

Mening ismim

Kuzatish ko'rsatkichlari

- Salomlashish va tanishishdagi faolligi
- «Men», «sen», «biz» olmoshlarini to'g'ri qo'llashi
- So'z va sodda gaplardan foydalanishi
- O'z ismi va sodda ma'lumotlarni ayta olishi
- Savol berishi va javob qaytarishi
- Tarbiyachi va tengdoshlari bilan muloqotga kirishishi

Yosh xususiyatlarini tahlil qilish

Maqsad: 3–7 yoshdagi bolalarning nutq rivojlanishidagi yosh xususiyatlarini tahlil qilish, yoshga mos nutqiy ko'nikmalarni aniqlash.

Topshiriqning bajarilish tartibi

1. Pedagoglar 4 ta yosh bosqichi (3–4, 4–5, 5–6, 6–7) xususiyatlari bilan tanishadilar
2. Kichik guruhlarda har bir yosh bosqichining nutqiy rivojlanish darajasi tahlil qilinadi
3. Har bir guruh bir yosh toifasini tanlab, unga mos faoliyatlarni ishlab chiqadi
4. Guruhlar o'z xulosalarini taqdim etadi va tavsiyalar beradi

Nutqiy faollik kartasini tuzish

Maqsad: Yosh va nutqiy xususiyatlarni hisobga olgan holda o'zbek tilini o'rgatishga qaratilgan didaktik o'yinlarni loyihalash.

Topshiriqning bajarilish tartibi

1. Pedagoglar 3–4 kishidan iborat kichik guruhlariga bo'linadi
2. Har bir guruh bitta mavzuni tanlaydi (Salomlashish, Mening oilam, Ranglar, Mevalar, Hayvonlar, Kasblar)
3. Guruh didaktik o'yin ishlab chiqadi: maqsad, jihozlar, borishi, natija
4. Har bir guruh o'yinini namoyish etadi va birgalikda muhokama qilinadi

E'tibor qaratiladigan jihatlar

Maqsadi aniq

Yoshga mos

O'zbek tilida
muloqot

Faol ishtirok

Ko'rgazmalilik

Sodda va
qiziqarli

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!